

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

КАЛІНІЧЕНКО ЛЮБОВ ВАСИЛІВНА

УДК 342.9 (477)

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ
ЦИФРОВІЗАЦІЇ СУДОЧИНСТВА В УКРАЇНІ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ – 2025

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Науково-дослідному інституті публічного права

Науковий керівник:

доктор юридичних наук, доцент

Блажівська Наталія Євгенівна,

Науково-дослідний інститут публічного права,

старший науковий співробітник відділу проблем публічного права

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України

Гетьман Євген Анатолійович,

Національна академія правових наук України,

головний учений секретар

доктор філософії у галузі права

Даниленко Анна Олександрівна,

Громадська організація

«Інформаційно-аналітичний центр «Сучасне аерокосмічне право»»,

правовий аналітик

Захист відбудеться «13» вересня 2025 року о 9⁰⁰ на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.503.01 у Науково-дослідному інституті публічного права за адресою: 03035, м. Київ, вул. Георгія Кірпи, 2А

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Науково-дослідного інституту публічного права за адресою: 03035, м. Київ, вул. Георгія Кірпи, 2А

Автореферат розісланий «12» серпня 2025 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Ксенія КУРКОВА

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Попри всі виклики та загрози, обумовлені повномасштабною військовою агресією з боку російської федерації, в Україні вкрай важливим є забезпечення подальшої цифровізації всіх сфер суспільного життя. Особливо гостро це питання стоїть у галузі здійснення правосуддя. Наразі цифровізація судочинства в Україні є одним з ключових і необхідних кроків на шляху трансформації національної правової системи та інтеграції до європейського правового простору. Запровадження цифрових технологій у сферу правосуддя дозволяє не лише підвищити ефективність роботи судів, а й зміцнити довіру громадян до судової системи. Зарубіжний досвід засвідчує, що цифрові інструменти забезпечують оперативність, прозорість і доступність судочинства, знижують рівень корупційних ризиків та сприяють забезпеченню права кожного на справедливий суд. Крім того, в умовах війни та обмеженості ресурсів однією з головних переваг цифровізації є можливість дистанційного доступу до правосуддя. Електронний суд, системи відеозасідань, електронного документообігу та автоматизованого розподілу справ роблять судовий процес зручнішим і менш залежним від людського чинника. Усе це сприяє не лише економії часу та ресурсів, а й зменшує адміністративне навантаження на суддів і працівників апарату суду.

З огляду на зазначене вище, цифровізація судочинства в Україні має багаторівневе значення: вона виконує системоутворюючу функцію в модернізації судової системи, підвищує її функціональну ефективність, зміцнює принципи правової держави, наближає правосуддя до громадянина та відповідає стратегічним орієнтирам європейської інтеграції, принципам верховенства права й законності. Зазначене закономірно потребує побудови ефективного адміністративно-правового механізму цифровізації судочинства в Україні.

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. Окремі проблемні питання, пов'язані із цифровізацією різних сфер суспільного життя, у своїх наукових працях розглядали Н.Є. Блажівська, Л.Ю. Веселова, В.С. Войтовський, Ю.В. Гаруст, Є.А. Гетьман, А.О. Даниленко, А.О. Дегтяр, О.В. Джафарова, Є.В. Дуліба, М.А. Журба, А.О. Згама, О.І. Кульчицький, В.І. Курило, К.М. Куркова, О.В. Лебідь, Л.І. Луценко-Миськів, О.Л. Маліна, А.А. Манжула, О.З. Никон, В.Ю. Оксін, О.М. Панкратова, М.В. Руденко, В.С. Рудюк, Є.Ю. Соболев, Л.В. Сорока, Є.І. Тарабан, С.В. Філіппова, Р.В. Шаповал, К.В. Шкарупа, Х.Д. Штабська та багато інших. Водночас, попри значний теоретичний доробок, у науковій літературі недостатньо опрацьованою залишається проблематика забезпечення ефективного функціонування адміністративно-правового механізму реалізації цифровізації судочинства в Україні в сучасних умовах.

Таким чином, наявність низки прогалин і недоліків правового та організаційного характеру, пов'язаних із цифровізацією судочинства, а також відсутність комплексних монографічних досліджень, присвячених вказаній проблематиці, обумовлюють актуальність, своєчасність і важливість представленого наукового дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до Концепції розвитку електронного урядування в Україні, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 вересня 2017 р. № 649-р; Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р; Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 р. № 1556-р; Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки, затвердженої Указом Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до Плану науково-дослідницької роботи Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0120U105390).

Мета та завдання дослідження. *Мета* дисертаційного дослідження полягає в тому, щоб спираючись на аналіз наукових поглядів учених, норм чинного законодавства та практики його реалізації, з'ясувати сутність, зміст і розкрити особливості адміністративно-правового механізму реалізації цифровізації судочинства в Україні, на основі чого сформулювати теоретично обґрунтовані пропозиції та рекомендації, спрямовані на вдосконалення адміністративного законодавства, яке регулює суспільні відносини в досліджуваній сфері суспільного життя.

Досягнення поставленої мети зумовлює вирішення таких *завдань*:

- оцінити сучасний стан цифровізації системи правосуддя в Україні;
- вдосконалити поняття та розкрити значення цифровізації судочинства в Україні;
- розкрити принципи цифровізації судочинства;
- визначити поняття адміністративно-правового механізму реалізації цифровізації судочинства в Україні та виокремити його елементи;
- окреслити нормативно-правові засади реалізації цифровізації судочинства та встановити місце серед них норм адміністративного права;
- визначити коло суб'єктів реалізації адміністративно-правового механізму цифровізації судочинства;
- розкрити адміністративно-правові інструменти реалізації цифровізації судочинства;
- узагальнити зарубіжний досвід цифровізації судочинства й опрацювати можливості його використання в Україні;
- запропонувати шляхи вдосконалення правових та організаційних засад цифровізації судочинства.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають у процесі реалізації цифровізації судочинства в Україні.

Предмет дослідження – адміністративно-правовий механізм реалізації цифровізації судочинства в Україні.

Методи дисертаційного дослідження. Методологічну основу дисертаційної роботи становить система як загальних, так і спеціальних методів наукового

пізнання, використання яких дало змогу комплексно підійти до виконання поставлених завдань. Так, метод *документального аналізу*, а також *аналітичний* метод застосовано з метою оцінки сучасного стану цифровізації системи правосуддя в Україні (підрозділ 1.1) та характеристики нормативно-правових засад реалізації цифровізації судочинства (підрозділ 2.2). *Логіко-семантичний* та *структурно-логічний* методи дали змогу вдосконалити поняття та розкрити значення цифровізації судочинства в Україні (підрозділ 1.2), а також визначити поняття та виокремити елементи адміністративно-правового механізму реалізації цифровізації судочинства в Україні (підрозділ 2.1). Для того, щоб окреслити принципи цифровізації судочинства (підрозділ 1.3), встановити систему суб'єктів реалізації адміністративно-правового механізму цифровізації судочинства (підрозділ 2.3) та адміністративно-правові інструменти реалізації цифровізації судочинства (підрозділ 2.4), використано *системно-функціональний* метод. Узагальнення зарубіжного досвіду цифровізації судочинства та опрацювання можливості його використання в Україні (підрозділ 3.1) уможливив *порівняльно-правовий* метод. З'ясувати шляхи вдосконалення правових та організаційних засад цифровізації судочинства (підрозділ 3.2) вдалося завдяки методам *моделювання* та *прогнозування*.

Нормативно-правовим підґрунтям дослідження є Конституція України, ратифіковані у встановленому законом порядку міжнародні договори та угоди, а також низка законодавчих і підзаконних нормативно-правових актів, норми яких спрямовані на закріплення нормативно-правових основ здійснення цифровізації судочинства.

Науково-теоретичне підґрунтя становлять праці фахівців з галузі адміністративного та конституційного права, а також інших галузевих дисциплін. Крім того, опрацьовано напрацювання вчених – представників інших наукових дисциплін, зокрема теорії держави і права, соціології, філософії, психології тощо.

Інформаційну та емпіричну основу дослідження становлять науково-періодичні видання, довідкові матеріали тощо.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, дисертаційне дослідження є однією з перших спроб, після початку повномасштабного вторгнення, комплексно, на монографічному рівні, з'ясувати сутність і розкрити особливості адміністративно-правового механізму реалізації цифровізації судочинства в Україні, що дало змогу комплексно опрацювати напрями вдосконалення адміністративного законодавства, яке регулює суспільні відносини в досліджуваній сфері суспільного життя. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень і висновків, основні з них такі:

вперше:

– аргументовано, що суб'єкти реалізації адміністративно-правового механізму цифровізації судочинства – це визначені на законодавчому рівні фізичні та юридичні особи, а також органи публічної влади (в особі їх уповноважених осіб), які наділені відповідними адміністративно-правовими компетенцією та повноваженнями (сукупністю суб'єктивних прав та юридичних обов'язків) щодо безпосередньої або опосередкованої участі у впровадженні, функціонуванні, забезпеченні, контролі й удосконаленні цифрових технологій у сфері судочинства з

метою підвищення ефективності, прозорості, доступності та швидкості справляння правосуддя;

– обґрунтовано потребу у впровадженні інструментів розпізнавання мовлення, що замінить секретарів судових засідань під час тривалих слухань, адже, як засвідчив приклад США, цей інструмент має точність 92 %, що забезпечує більш детальну й ефективну стенограму;

удосконалено:

– визначення поняття цифровізації судочинства в Україні як комплексного процесу організації, забезпечення і впровадження новітніх комп'ютерних та інших цифрових технологій, інформаційно-технологічних систем і методології, а також створення умов для їх правильного й ефективного використання в адміністративній та процесуальній діяльності судів;

– теоретичний підхід до тлумачення адміністративно-правового механізму реалізації цифровізації судочинства в Україні, яким запропоновано розуміти регламентовану нормами чинного законодавства поліаспектну, цілеспрямовану, офіційну адміністративну діяльність суб'єктів публічної влади щодо організації, забезпечення та запровадження новітніх цифрових, комп'ютерних технологій, інформаційно-технологічних систем і методології, а також створення умов для їх правильного й ефективного використання в роботі судів, інших органів судової гілки влади, а також безпосереднього здійснення судочинства;

– класифікацію форм реалізації цифровізації судочинства, які запропоновано поділити на: 1) нормативно-правові: правотворчість, правореалізація, правозастосування, адміністративний договір; 2) організаційно-управлінські: формування та функціонування електронних платформ (ЄСІТС), дистанційне правосуддя, електронний документообіг, автоматизований розподіл справ тощо;

дістали подальшого розвитку:

– обґрунтування наукової думки про те, що проблема цифровізації правосуддя є однією з пріоритетних у контексті модернізації судової влади загалом та роботи віднесених до неї органів державної влади зокрема. Еволюція впровадження цього інструментарію означена поступовим ускладненням, адже якщо 2010 року йшлося лише про інформаційне забезпечення діяльності судової влади через електронні джерела, то нині тривають дискусії щодо використання цифрових технологій у більшості процесів правосуддя, таких як добір на посаду судді, проведення судових засідань, взаємодія з громадськістю тощо;

– теза про необхідність виокремлювати принципи науковості та модернізації цифровізації судочинства, відповідно до якого остання повинна відбуватись з урахуванням позитивних наукових напрацювань і досліджень, а також орієнтуватись виключно на розвиток роботи всієї системи судоустрою, ефективного та якісного використання в її роботі інформаційних технологій, зокрема експериментальних;

– узагальнення чинників, які заважають ефективній цифровізації судочинства в Україні, зокрема: 1) недосконалість чинного законодавства, адже чинні процесуальні кодекси містять низку морально застарілих і суперечливих норм, пов'язаних із документообігом, застосуванням електронного підпису та

дистанційного розгляду справ; 2) наявність низки проблем організаційно-управлінського характеру, що зумовлено: а) непослідовністю державної політики у сфері судочинства (відсутність чіткої комплексної стратегії цифрового розвитку судочинства); б) неякісне кадрове забезпечення, що обумовлено недостатнім рівнем цифрової грамотності частини суддів і працівників апаратів судів; в) відсутність єдиного координаційного центру, відповідального за послідовну цифровізацію судочинства; 3) технічні проблеми: а) різні суди мають різний рівень технічної готовності, що ускладнює забезпечення реалізації принципу рівності; б) нестабільна робота ЄСІТС, зокрема періодичне обмеження доступу до електронного суду; в) незавершене впровадження окремих підсистем; 4) інформаційні проблеми, що включають: а) відсутність належного програмного забезпечення; б) низький рівень кібербезпеки, що призводить до ризиків кібератак на судові реєстри, витoki персональних даних; в) нерівний доступ громадян до цифрових послуг, адже в окремих регіонах (наприклад, сільських або в зонах ведення бойових дій);

– твердження про те, що норми адміністративного права посідають чільне місце в системі нормативно-правових засад реалізації цифровізації судочинства, адже саме за допомогою останніх визначається: правовий статус суб'єктів управління в межах судової гілки влади; державна політика захисту інформації; питання кібербезпеки під час роботи з інформаційно-телекомунікаційними ресурсами; стратегія розвитку електронних засобів у роботі судів та впровадження в її межах штучного інтелекту; функціональні особливості та структура ЄСІКС, а також інші питання, пов'язані з адміністративним забезпеченням цифрового розвитку судочинства.

Практичне значення отриманих результатів зумовлено тим, що викладені в дисертації висновки та пропозиції використовуються та можуть бути використані в:

– *науково-дослідній роботі* – з метою проведення подальших теоретико-прикладних досліджень, присвячених адміністративно-правовому механізму реалізації цифровізації судочинства в Україні (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права);

– *правотворчій діяльності* – у межах розроблення нових і вдосконалення чинних нормативно-правових актів різної юридичної сили, норми яких регулюють суспільні відносини, пов'язані із цифровізацією судочинства в Україні;

– *правозастосуванні* – задля вдосконалення діяльності суб'єктів, уповноважених на реалізацію адміністративно-правового механізму цифровізації судочинства;

– *освітньому процесі* – під час розроблення навчальних посібників, підручників, а також підготовки науково-методичних і лекційних матеріалів, навчальних програм з дисциплін «Адміністративне право», «Судоустрій» тощо.

Апробація матеріалів дисертації. Підсумки розроблення проблеми загалом, окремі її аспекти, одержані узагальнення та висновки було оприлюднено на науково-практичних конференціях: «Проблемні питання юридичної науки в контексті реформування правової системи України» (м. Київ, 19–20 жовтня 2022 р.), «Пріоритетні напрями розвитку юридичної науки в умовах сьогодення» (м. Київ, 13–14 березня 2023 р.), «Реформування українського законодавства: проблемні

питання та шляхи їх вирішення» (м. Київ, 7–8 лютого 2024 р.).

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які містять дев'ять підрозділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 203 сторінки. Список використаних джерел містить 191 найменування на 22 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дисертаційного дослідження, її зв'язок з науковими програмами, темами, планами, визначено об'єкт, предмет і методи дослідження, його мету й завдання, розкрито наукову новизну отриманих результатів, теоретичне та практичне значення роботи, надано відомості про матеріалів дослідження.

Розділ 1 «Теоретико-методологічні засади функціонування механізму реалізації цифровізації судочинства в Україні» складається з трьох підрозділів.

У *підрозділі 1.1 «Сучасний стан цифровізації системи правосуддя в Україні»* акцентовано на тому, що правосуддя в сучасній Україні – це унормована законодавством діяльність судів, спрямована на вирішення юридичних спорів, забезпечення прав, свобод і законних інтересів людини та громадянина, а також юридичних осіб та органів державної влади. Суди формують окрему, саморегульовану гілку державної влади, незалежність і самостійність якої гарантована Конституцією України та іншими законодавчими й підзаконними нормативно-правовими актами України. Діяльність органів судочинства відбувається в чітко встановленому процесуальному порядку.

Зауважено, що з моменту проголошення незалежності України система правосуддя будувалася з превалюванням надмірно формалізованих механізмів, які затягували судовий процес, створювали корупційні ризики, перешкоджали ефективності реалізації громадянами права на судовий розгляд, а також спричиняли значну кількість інших негативних моментів. Така ситуація передусім була зумовлена відсталістю розвитку правосуддя, яке не враховувало суспільно-технічний прогрес та не було цифровізованим.

Схарактеризовано положення нормативно-правових актів, орієнтованих на цифровізацію правосуддя України, на основі чого констатовано, що вказана проблема є однією з пріоритетних у межах модернізації судової влади загалом та функціонування віднесених до неї органів державної влади зокрема.

На основі аналізу наукових поглядів учених і норм чинного законодавства надано оцінку сучасному стану цифровізації системи правосуддя в Україні.

У *підрозділі 1.2 «Поняття та значення цифровізації судочинства в Україні»* висвітлено загальнотеоретичні підходи до тлумачення поняття цифровізації, на підставі чого виокремлено такі її ключові особливості: по-перше, це – процес, спрямований на впровадження в певну сферу діяльності, функціонування об'єкта, механізму, суспільних відносин цифрових технологій, прогресивних рішень щодо обробки та обміну інформацією, концепцій використання інформаційних систем і комп'ютерних пристроїв тощо; по-друге, це – комплексний процес, який охоплює як

технічний аспект, пов'язаний із фактичним налагодженням роботи відповідних технологічних пристроїв і засобів, так й організаційний; по-третє, ключовою метою цифровізації є автоматизація відповідних суспільних процесів; по-четверте, цифровізація не обмежена у своєму застосуванні конкретними секторами суспільного життя; по-п'яте, цифровізація підвищує глобальність суспільно-правових відносин.

Наголошено, що в аспекті здійснення правосуддя представлені особливості доповнюються низкою унікальних ознак, які обумовлюються специфікою справляння правосуддя, конституційними та законодавчими гарантіями діяльності судів, виключним і неповторним статусом суддів, цілями судочинства тощо.

З'ясовано, що, попри наявність суттєвого наукового доробку, теоретичне обґрунтування змісту та значення цифровізації судочинства в Україні є недосконалим. Передусім непослідовною є термінологічна основа проблеми. Поряд із терміном «цифровізація» науковці наводять поняття «електронне судочинство», «цифрова трансформація», «діджиталізація» тощо. Крім того, між ученими немає єдності щодо співвідношення цих категорій. Наприклад, деякі дослідники вважають, що цифровізація включає в себе електронне судочинство, натомість інші наполягають на ключовій ролі поняття «діджиталізація». У юридичній літературі відсутнє загальне теоретичне обґрунтування цієї проблеми. Важливим недоліком наявних наукових визначень також є вузька спрямованість останніх. Здебільшого вчені вбачають у цифровізації виключно технічний процес удосконалення або ж реформування судової гілки влади та нехтують адміністративним аспектом цього процесу.

Запропоновано авторське визначення поняття цифровізації судочинства, а також розкрито значення вказаної наукової категорії як з практичної, так і теоретичної точок зору.

У *підрозділі 1.3 «Принципи цифровізації судочинства»* розкрито загальнотеоретичні підходи до тлумачення категорій «принцип» та «принципи права», на основі чого до базових характеристик останнього віднесено: по-перше, вони уособлюють у собі засадничі ідеї про право загалом; по-друге, мають суб'єктивний аспект, оскільки в них відображаються ті закономірності суспільного життя, які безпосередньо осмислені людьми, визначені ними як ключові, базові та непорушні; по-третє, принципи стабільні та незмінювані, адже йдуть від суспільства загалом, пануючої в ньому концепції про функціонування права; по-четверте, окремі вихідні засади можуть закріплюватись та уточнюватись в правових нормах; по-п'яте, принципи – це загальнообов'язкові юридичні категорії, що забезпечують не лише дотримання закріплених у них вимог всіма суб'єктами суспільних відносин, а й скеровують нормотворчу роботу, адже позитивне право має безумовно відповідати головним соціальним цінностям.

Сформульовано авторське визначення поняття принципів цифровізації судочинства. Ураховуючи фактичну відсутність законодавчого закріплення вичерпного переліку відповідних засад, до принципів цифровізації судочинства запропоновано віднести принципи верховенства права, законності, сприяння гласності та відкритості судового процесу, забезпечення гуманізму й рівності

судочинства, цифрового суду за замовчуванням, а також науковості та модернізації. Схарактеризовано вказані засади. Аргументовано, що в межах цифровізації принципи верховенства права та законності передбачають такі основоположні вимоги: 1) упровадження цифрових технологій у роботу органів судової гілки влади має відбуватися виключно з огляду на законодавчий статус, гарантії функціонування, а також інші правила, обмеження та аспекти, встановлені законодавством; 2) процеси цифровізації можуть бути реалізовані виключно тими суб'єктами, які уповноважені на це чинним законодавством; 3) цифровізація може проводитись виключно в затверджених формах і методах, а також відповідно до закріплених у нормативних джерелах цілей.

Наголошено, що забезпечення гуманізму та рівності як принцип цифровізації судочинства полягає в тому, що ця діяльність покликана забезпечувати рівність різних суб'єктів у межах здійснення судочинства, а також гуманне ставлення до людини, сприяти формуванню нових механізмів реалізації її прав і свобод. Зокрема, запровадження цифрових технологій має розширювати можливості людей із фізичними обмеженнями або вадами здоров'я у зверненні до суду, отриманні необхідної інформації, а отже, захисті своїх інтересів. Крім того, організація та проведення цифровізації має передусім допомагати суспільству, надавати можливість оперативно та вичерпно розв'язувати будь-які проблеми та зрештою скаржитися на неправомірні дії уповноважених представників судової гілки влади.

Зазначено, що не всі з окреслених принципів набули свого законодавчого закріплення, що є суттєвою прогалиною як на теоретичному, так і практичному рівнях.

Розділ 2 «Структура адміністративно-правового механізму реалізації цифровізації судочинства в Україні» складається з чотирьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 *«Поняття та елементи адміністративно-правового механізму реалізації цифровізації судочинства в Україні»* встановлено, що механізм у класичному, загальному значенні – це структурована системна категорія, яку становлять різноманітні, самостійні, але взаємодіючі між собою елементи, що об'єднані загальною метою. Причому сутність механізму виявляється в його безпосередній дії, адже саме під час функціонування будь-якого механізму структурні частини останнього набувають єдності та виконують той спектр цілей, які на нього покладено.

Окрему увагу приділено характеристиці поняття «адміністративно-правовий механізм», на основі чого з'ясовано, що в кожному окремому випадку цю категорію наповнюють різним змістом. Зокрема, дослідники вважають його: системою засобів; сукупністю публічно-владних дій; переліком законодавчо врегульованих елементів і тощо. Водночас, попри багатоманітність концепцій, їх об'єднує загальна ідея – вказаний механізм є структурою, елементи якої взаємодіють та існують у царині адміністративної, державної влади. Вказана категорія регламентує відповідну модель того, як держава в особі уповноважених суб'єктів забезпечує функціонування певних юридичних явищ, а також захищає права і свободи людини та громадянина в різних сферах суспільно-правових відносин.

Запропоновано авторське визначення поняття «адміністративно-правовий механізм реалізації цифровізації судочинства в Україні». Встановлено, що вказана категорія є багатоелементною. До таких елементів зараховано: нормативно-правові засади цифровізації; суб'єктів реалізації відповідної діяльності; об'єкт адміністративно-правового впливу; адміністративно-правові форми та методи. Надано змістову характеристику кожному з окреслених елементів.

У підрозділі 2.2 «Нормативно-правові засади реалізації цифровізації судочинства та місце серед них норм адміністративного права» зазначено, що систему нормативно-правових засад реалізації цифровізації судочинства становить сукупність нормативно-правових актів різної юридичної сили. Надано характеристику нормам Основного Закону – Конституції України, на основі аналізу положень якої констатовано, що саме вказаний нормативний документ визначає ключові засади функціонування держави, а також усіх її ключових інституцій, зокрема системи судочинства.

Стосовно міжнародних документів як елемента нормативно-правових засад цифровізації судочинства України зауважено, що йдеться переважно про ключові аспекти співробітництва нашої держави з іншими країнами та міжнародними організаціями. Ключова ціль такої співпраці – реформування вітчизняної системи правосуддя, запозичення міжнародного досвіду використання в його роботі новітніх технологій і методів обробки інформації. Схарактеризовано основні законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти, у положеннях яких закріплено ключові аспекти здійснення цифровізації судочинства.

Аргументовано положення, згідно з яким у системі відповідних нормативно-правових засад чільне місце належить нормам адміністративного права, адже саме за допомогою останніх врегульовується: правовий статус суб'єктів управління в межах судової гілки влади; державна політика захисту інформації; питання кібербезпеки під час роботи з інформаційно-телекомунікаційними ресурсами; стратегія розвитку електронних засобів у роботі судів і впровадження в її межах штучного інтелекту; функціональні особливості та структура ЄСІКС, а також інші питання, пов'язані з адміністративним забезпеченням цифрового розвитку судочинства.

У підрозділі 2.3 «Суб'єкти реалізації адміністративно-правового механізму цифровізації судочинства» наголошено, що реалізувати завдання, які ставляться в межах цифровізації судочинства неможливо, якщо відповідні адміністративно-правові форми та методи не будуть належним чином реалізовані спеціально уповноваженими на те суб'єктами, які становлять визначені на законодавчому рівні коло осіб та/або органів публічної адміністрації (в особі їх уповноважених осіб), які наділені відповідними адміністративно-правовими компетенцією та повноваженнями (сукупністю суб'єктивних прав та юридичних обов'язків) щодо безпосередньої або опосередкованої участі у впровадженні, функціонуванні, забезпеченні, контролі та вдосконаленні цифрових технологій у сфері судочинства з метою підвищення ефективності, прозорості, доступності та швидкості справляння правосуддя. Зауважено, що кожен із вказаних суб'єктів володіє своїм, особливим правовим статусом.

Здійснено аналіз наукових поглядів учених щодо тлумачення поняття правового статусу, на основі чого правовим статусом запропоновано розуміти певне положення фізичної чи юридичної особи в системі правових відносин, яке виражене в правосуб'єктності, що складається з право- та дієздатності. З'ясовано, що правовий статус у кожному окремому випадку є різним, особливо у сфері публічного управління, адже суб'єкти адміністративних відносин мають неоднорідні права та обов'язки, що визначено закріпленою законодавством компетенцією. У зв'язку з цим наголошено, що аналіз правового статусу суб'єктів реалізації адміністративно-правового механізму цифровізації судочинства слід проводити з огляду на права та обов'язки кожного окремого представника публічної влади та його компетенцію безпосередньо в галузі електронної трансформації національного правосуддя.

На підставі результатів аналізу норм чинного законодавства та наукових поглядів учених сформульовано висновок про те, що систему суб'єктів реалізації адміністративно-правового механізму цифровізації судочинства становлять: 1) Верховна Рада України та підпорядковані їй комітети; 2) Кабінет Міністрів України; 3) Міністерство цифрової трансформації України; 4) Вища рада правосуддя та Державна судова адміністрація; 5) Проектний офіс з питань цифрового розвитку при Державній судовій адміністрації.

У підрозділі 2.4 «Адміністративно-правові інструменти реалізації цифровізації судочинства» акцентовано на тому, що адміністративно-правові інструменти реалізації цифровізації судочинства охоплюють сукупність визначених нормами адміністративного права форм, методів, процедур і механізмів, за допомогою яких спеціально уповноважені органи державної влади забезпечують впровадження та подальше функціонування цифрових технологій у системі правосуддя. З огляду на запропоноване вище визначення, надано характеристику таким важливим складовим вказаного інструментарію, як форми та методи.

Встановлено, що форми реалізації цифровізації судочинства є зовнішнім виявом практичної діяльності спеціально уповноважених органів державної влади та їх посадових осіб, яка спрямована на створення правових, організаційних та інших умов для здійснення цифровізації в досліджуваній сфері суспільного життя. Відповідні форми запропоновано поділити на нормативно-правові та організаційно-управлінські. Надано змістову характеристику кожній з виділених груп форм. Зазначено, що правотворчість у контексті цифровізації судочинства виявляється як механізм адаптації правової системи до нових технологічних умов і викликів. Вона забезпечує оновлення нормативно-правової бази з урахуванням цифрових інструментів, які змінюють способи доступу до правосуддя, ведення судових процесів та обміну правовою інформацією. Крім того, наголошено, що правореалізація як форма реалізації цифровізації судочинства – це процес втілення правових норм у практичну діяльність усіх учасників судового процесу за допомогою цифрових технологій. Вона охоплює не лише дії суддів і працівників апарату суду, а й поведінку сторін у процесі, адвокатів, прокурорів, а також громадян, які взаємодіють із судовою системою.

Запропоновано авторське визначення поняття методів реалізації цифровізації судочинства. До переліку останніх запропоновано віднести: 1) метод переконання, відповідно до якого реалізація цифровізації судочинства полягає в поширенні знань, формуванні позитивного ставлення до цифрових змін серед суддів, працівників судової системи, учасників судового процесу та громадськості; 2) примус, який застосовують тоді, коли впровадження цифрових елементів у судочинство стає обов'язковим згідно з нормативно-правовими приписами; 3) метод заохочення, що полягає у створенні сприятливих умов для учасників судового процесу, які використовують цифрові інструменти, та передбачає спрощені процедури доступу до судових послуг онлайн, скорочення строків розгляду справ, зменшення витрат на участь у засіданні завдяки дистанційній формі, надання пільг або переваг для тих, хто активно користується цифровими сервісами; 4) інформаційний метод, який передбачає систематичне інформування про цілі, інструменти, переваги й правила цифрового судочинства. Завдяки останньому забезпечується не лише оперативність, а й прозорість процесу цифровізації, підвищується правова обізнаність і зменшується кількість помилок у використанні електронних платформ; 5) організаційно-технічний метод, який полягає у створенні відповідної інфраструктури для функціонування цифрового судочинства; 6) методи планування та прогнозування, що спрямовані на формування системи стратегічного управління цифровізацією судової влади.

Зазначено, що саме наведені вище адміністративно-правові інструменти реалізації цифровізації судочинства найбільш змістовно характеризують практичний аспект відповідної діяльності. Як суттєвий недолік зазначено, що не всі вони набули належного законодавчого закріплення та врегулювання, що є суттєвою прогалиною як на теоретичному, так і практичному рівнях.

Розділ 3 «Напрями вдосконалення адміністративно-правового механізму реалізації цифровізації судочинства в Україні» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 3.1 *«Зарубіжний досвід цифровізації судочинства та можливості його використання в Україні»* констатовано, що в сучасну цифрову епоху впровадження електронних судових процесів у всьому світі стало нагальною потребою. Сьогодні електронні судові процеси пропонують численні переваги як для громадян, так і для судової системи загалом, однією з яких є підвищення ефективності та швидкості судових процедур. Завдяки використанню спеціалізованих технологічних платформ, адвокати можуть швидко й легко подавати документи, а судді оперативно розглядати їх. Це позбавляє потреби у фізичних поїздках до судів, зменшує час і витрати, пов'язані з традиційними паперовими процедурами. Зауважено, що процес цифровізації судочинства суттєво активізувався після пандемії COVID-19. З огляду на це, важливим і необхідним є вивчення позитивного зарубіжного досвіду в цій сфері.

Наголошено, що позитивний досвід США у сфері цифрової трансформації судочинства полягає передусім у широкому впровадженні електронного судочинства, що суттєво підвищило ефективність і доступність правосуддя. Одним з ключових досягнень стала розробка та впровадження системи електронного подання документів (e-filing), яка дозволяє учасникам процесу подавати та отримувати

судові матеріали без фізичної присутності в суді. Це не лише знижує адміністративне навантаження на суди, а й скорочує строки розгляду справ, полегшуючи доступ до правосуддя для громадян, адвокатів і державних органів.

Акцентовано увагу на тому, що в Китаї було створено повноцінну та ефективну систему «інтернет-судів», які функціонують повністю онлайн – від подання позову до ухвалення рішення. Це дозволяє громадянам і компаніям вирішувати спори, особливо у сфері електронної комерції, без необхідності фізичної присутності в суді. Такі рішення значно підвищують доступність правосуддя, особливо у віддалених або перенаселених регіонах, де традиційний судовий розгляд був би складним або тривалим. Крім того, іншою важливою перевагою є використання штучного інтелекту для автоматизації процесів, зокрема попередньої правової оцінки, аналізу документів, створення типових рішень і рекомендацій для суддів.

Розглянуто Регламент (ЄС) 2023/2844, який є важливим кроком на шляху модернізації та цифровізації судової співпраці в Європейському Союзі. Його мета полягає в забезпеченні більш ефективного, швидкого та доступного правосуддя в транскордонних цивільних, комерційних і кримінальних справах за допомогою цифрових технологій. Регламент запроваджує правову основу для використання електронних каналів зв'язку між судами, органами прокуратури, юридичними представниками та громадянами різних держав-членів. Це дозволяє зменшити бюрократичні перепони, пришвидшити обмін інформацією та документами, а також покращити захист прав осіб, які беруть участь у судових процесах за межами своєї країни. Крім того, документ зміцнює довіру до цифрових інструментів, сприяє уніфікації стандартів безпеки та створенню єдиного цифрового простору правосуддя в межах ЄС.

Доведено, що загальна Концепція цифрової державної інфраструктури набула популярності в багатьох сферах суспільного життя, причому система правосуддя в цьому контексті не стала винятком. Будуючи системи цифрового правосуддя на таких фундаментальних компонентах, як цифрова ідентифікація, платіжна інфраструктура та обмін даними, країни можуть створювати більш стійкі, сумісні платформи, які пов'язані з ширшими послугами електронного урядування. Багато країн досягли значних успіхів у розвитку національної цифрової інфраструктури, зокрема завдяки спеціалізованим цифровим ініціативам.

Запропоновано авторське бачення щодо можливостей запровадження позитивного досвіду цифровізації судочинства в українські правові реалії.

У підрозділі 3.2 *«Шляхи вдосконалення правових та організаційних засад цифровізації судочинства»* на основі аналізу наукових поглядів учених і норм чинного законодавства сформульовано висновок про те, що ключовими проблемами, які заважають цифровізації судочинства в Україні, є: 1) недосконалість чинного законодавства, адже діючі на сьогодні процесуальні кодекси містять чимало морально застарілих і суперечливих норм, зокрема пов'язаних із документообігом, застосуванням електронного підпису та дистанційного розгляду справ; 2) наявність низки проблем організаційно-управлінського характеру, що зумовлено: а) непослідовністю державної політики у сфері судочинства (відсутністю чіткої, комплексної стратегії цифрового розвитку судочинства); б) неякісним кадровим

забезпеченням (проблема пов'язана, зокрема, з недостатнім рівнем цифрової грамотності частини суддів і працівників апаратів судів); в) відсутністю єдиного координаційного центру, відповідального за послідовну цифровізацію судочинства; 3) технічні проблеми: а) різні суди мають різний рівень технічної готовності, що ускладнює забезпеченню реалізації принципу рівності; б) нестабільна робота ЄСІТС, що включає періодичне обмеження доступу до електронного суду; в) незавершене впровадження окремих підсистем; 4) інформаційні проблеми, які включають: а) відсутність належного програмного забезпечення; б) низький рівень кібербезпеки, що призводить до ризиків кібератак на судові реєстри, витoki персональних даних; в) нерівний доступ громадян до цифрових послуг в окремих регіонах (наприклад, сільських, або в зонах ведення бойових дій).

Наголошено, що першочерговим кроком у розв'язанні вказаних проблем має бути вдосконалення процесуальних кодексів України, у які необхідно додати положення щодо: а) гарантування можливостей особам дистанційного доступу до правосуддя; б) визначення чітких підстав для відмови/дозволу участі в дистанційному режимі (зокрема, відеоконференції); в) спрощення технічних і правових бар'єрів для онлайн участі (особливо для адвокатів, сторін з віддалених регіонів або зон ведення бойових дій).

Зауважено, що адаптація українського законодавства у сфері цифровізації судочинства до європейських стандартів є необхідною умовою для забезпечення ефективного, прозорого та доступного правосуддя, адже: по-перше, це відповідає стратегічному курсу України на євроінтеграцію та гармонізацію національного законодавства до законодавства ЄС; по-друге, європейські підходи базуються на принципах правової визначеності, захисту персональних даних, кібербезпеки та рівного доступу до суду, що є критично важливими в умовах цифрової трансформації; по-третє, впровадження таких стандартів дозволить підвищити довіру громадян до судової системи, мінімізувати бюрократичні бар'єри та забезпечити стабільну роботу цифрових інструментів у судовому процесі.

Констатовано, що подальше вдосконалення Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи має відбуватися як комплексний і поетапний процес, спрямований на створення ефективного, безпечного та сучасного цифрового середовища для здійснення правосуддя. Доведено доцільність оновити передусім архітектуру системи, використовуючи сучасні технологічні рішення, що дозволять забезпечити стабільну, масштабовану й інтегровану платформу. Нова система повинна не лише замінити застарілі модулі, а й забезпечити повну взаємодію з іншими державними електронними сервісами та реєстрами. Особливу увагу запропоновано приділити інформаційній безпеці. Зокрема, слід запровадити високі стандарти захисту даних, включно з надійним шифруванням, системою аутентифікації користувачів і постійним моніторингом безпеки. Також має бути створена резервна інфраструктура для збереження та відновлення даних у разі збоїв або кібератак.

Обґрунтовано, що вдосконалення кадрового забезпечення в контексті цифровізації судочинства має передбачати системну трансформацію підходів до підбору, навчання та професійного розвитку працівників судової системи з

урахуванням нових цифрових викликів і можливостей, а отже, необхідно інтегрувати цифрову компетентність до базових критеріїв під час добору кадрів до судових установ. Це стосується не лише ІТ-фахівців, а й суддів, помічників, працівників апаратів судів, які повинні вільно орієнтуватись в електронних платформах, сервісах і технологіях, що використовуються в судовій практиці.

Кібербезпеку визнано ключовим елементом функціонування цифровізованої системи судочинства, адже судові органи оперують надзвичайно чутливою інформацією, яка включає персональні дані, матеріали кримінальних і цивільних справ, а також внутрішню службову інформацію. Порухення безпеки таких даних може призвести не лише до втрати довіри до судової влади, а й до серйозних правових наслідків, включаючи порушення прав учасників процесу та зрив розгляду справ. У контексті цифровізації судочинства запропоновано вдосконалювати кібербезпеку через підвищення стійкості інформаційних систем до зовнішніх і внутрішніх загроз. Це потребує модернізації інфраструктури, впровадження сучасних засобів шифрування та багаторівневої аутентифікації доступу до електронних ресурсів судів. Окрему увагу запропоновано приділяти безперервному моніторингу кіберзагроз і розвитку механізмів реагування на інциденти, що дозволить оперативно локалізувати й мінімізувати можливі збитки.

ВИСНОВКИ

У **висновках** дисертаційної роботи наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання, яке полягає в тому, щоб з'ясувати сутність, зміст та особливості адміністративно-правового механізму реалізації цифровізації судочинства в Україні, на основі чого розробити пропозиції та рекомендації, спрямовані на вдосконалення адміністративного законодавства, яке регулює суспільні відносини в досліджуваній сфері суспільного життя. За результатами роботи напрацьовано низку науково-практичних висновків і рекомендацій, основними з яких є такі:

1. Зазначено, що сучасний стан цифровізації системи правосуддя в Україні має позитивні тенденції, які суттєво сприяють оптимізації роботи судової системи країни. Цифровізація адаптує судову владу до викликів сьогодення, змінюючи особливості функціонування її органів не лише в організаційному контексті, а й у межах здійснення процесуальної діяльності. Наголошено на тому, що технологічний прогрес у досліджуваній сфері, попри всі позитивні зрушення, не набув свого логічного завершення, адже він досі триває та виражається в пошуку нових шляхів цифровізації системи правосуддя та вдосконалення за рахунок цього вирішення судами юридичних спорів, а також захисту прав і свобод людини та громадянина.

2. Сформульовано висновок про те, що цифровізація судочинства в Україні – це комплексний процес організації, забезпечення та впровадження новітніх комп'ютерних та інших цифрових технологій, інформаційно-технологічних систем і методологій, а також створення умов для їх правильного і ефективного використання в адміністративній й процесуальній діяльності судів.

Обґрунтовано, що значення цифровізації судочинства в Україні виявляється в такому: по-перше, вона дозволяє автоматизувати значну кількість процесів у межах адміністративної та процесуальної діяльності суддів: прийом та обробку документації, взаємодію сторін спору із судом, їх інформування про хід справи, можливість взаємодіяти із судовими органами віддалено тощо; по-друге, цифровізація сприяє посиленню прозорості роботи судової гілки влади, більш ефективному висвітленню внутрішніх організаційних процесів її діяльності та виконання процесуальних повноважень, стимулює відповідальність за власні дії перед громадськістю; по-третє, цифровізація підвищує безпеку взаємодії громадян із судами завдяки відкриттю їм можливості в критичних умовах, які загрожують життю та/або здоров'ю, реалізовувати суб'єктивні матеріальні та процесуальні права й обов'язки віддалено, використовуючи цифрові технології та уникаючи в такий спосіб прямого контакту; по-четверте, цифровізація позитивно впливає на документообіг у діяльності судів і його безпеку, адже використання електронних документів з відповідними механізмами цифрового захисту інформації сприяє збереженню відомостей, їх відтворюваності й певним чином достовірності; по-п'яте, цифровізація зумовлює єдність функціонування судової гілки влади, оперативність взаємодії між її ключовими складовими та безпосередньо судами.

3. Принципи цифровізації судочинства визначено як сукупність керівних, основоположних, осмислених і визначених у суспільстві ідей, правил та усвідомлень, відповідно до яких скеровується правове регулювання суспільно-правових відносин, що виникають у сфері організації та безпосереднього здійснення процесу цифровізації вітчизняного судочинства. До переліку відповідних принципів зараховано такі: верховенства права, принцип законності, сприяння гласності й відкритості судового процесу, забезпечення гуманізму та рівності судочинства, цифрового суду за замовчуванням, а також принципи науковості та модернізації.

4. З'ясовано, що адміністративно-правовий механізм реалізації цифровізації судочинства в Україні – це регламентована нормами чинного законодавства поліаспектна, цілеспрямована, офіційна адміністративна діяльність суб'єктів публічної влади щодо організації, забезпечення та впровадження новітніх цифрових, комп'ютерних технологій, інформаційно-технологічних систем і методологій, створення умов для їх правильного й ефективного використання в роботі судів, інших органів судової гілки влади, а також процеси безпосереднього здійснення судочинства. До переліку ключових елементів вказаного механізму віднесено: нормативно-правові засади цифровізації; суб'єктів реалізації відповідної діяльності; об'єкт адміністративно-правового механізму; адміністративно-правові форми та методи.

5. Доведено, що систему нормативно-правових засад цифровізації судочинства становлять: Конституція України як основний закон держави та фундамент правової системи країни загалом; міжнародні нормативно-правові акти, у яких окреслено стратегію розвитку системи правосуддя з огляду на міжнародний досвід; національні законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти. Саме на рівні останніх міститься найбільша кількість норм, які регламентують суспільно-правові відносини, пов'язані із впровадженням цифрових технологій у роботу досліджуваної

гілки влади. Зауважено, що більшість таких норм має адміністративну належність, адже предметом їх регулювання є: правовий статус суб'єктів управління в межах судової гілки влади; державна політика у сфері захисту інформації; питання кібербезпеки під час роботи з інформаційно-телекомунікаційними ресурсами; стратегія розвитку електронних засобів у роботі судів і впровадження в її межах штучного інтелекту; функціональні особливості та структура ЄСІКС, а також інші питання, пов'язані з адміністративним забезпеченням цифрового розвитку судочинства.

6. Констатовано, що систему суб'єктів реалізації адміністративно-правового механізму цифровізації судочинства становлять: 1) Верховна Рада України та підпорядковані їй комітети – суб'єкти законодавчого забезпечення цифровізації та роботи всієї системи правосуддя загалом; 2) Кабінет Міністрів України – суб'єкт забезпечення та проведення державної політики в галузі судочинства, а також цифровізації останньої; 3) Міністерство цифрової трансформації України – суб'єкт формування та реалізації державної політики у сфері цифровізації різних сфер суспільно-правових відносин, визначення новітніх принципів і методів реалізації даного процесу, у тому числі в контексті справляння правосуддя; 4) Вища рада правосуддя та Державна судова адміністрація – органи управління та забезпечення функціонування сектору правосуддя в державі, які відповідають за підзаконну нормативну, матеріальну, технічну, фінансову та іншу підтримку процесу цифровізації судових установ; 5) Проєктний офіс з питань цифрового розвитку при Державній судовій адміністрації, цифрових трансформацій і цифровізації судів, органів і установ системи правосуддя та Державне підприємство «Інформаційні судові системи» – суб'єкти безпосередньої реалізації, координації та стратегічного планування процесу цифровізації.

7. Доведено, що адміністративно-правові інструменти реалізації цифровізації судочинства становлять сукупність закріплених нормами адміністративного права форм, методів, процедур і механізмів, за допомогою яких спеціально уповноважені органи державної влади забезпечують впровадження та подальше функціонування цифрових технологій у системі правосуддя. Форми реалізації цифровізації судочинства визначено як зовнішній вияв практичної діяльності спеціально уповноважених органів державної влади та їх посадових осіб, яка спрямована на створення правових, організаційних та інших умов для здійснення цифровізації в досліджуваній сфері суспільного життя. Вказані форми запропоновано поділити на: 1) нормативно-правові: правотворчість, правореалізація, правозастосування, адміністративний договір; 2) організаційно-управлінські: формування та функціонування електронних платформ (ЄСІТС); дистанційне правосуддя; електронний документообіг; автоматизований розподіл справ тощо. Методами реалізації цифровізації судочинства запропоновано розуміти сукупність визначених нормами чинного законодавства інструментів і засобів, які у своїй діяльності використовують спеціально уповноважені суб'єкти на шляху до досягнення кінцевої мети їх діяльності в досліджуваній сфері суспільного життя. До переліку відповідних методів віднесено: переконання; примус; заохочення; інформаційний метод; організаційно-технічний метод; методи планування та прогнозування.

8. Обґрунтовано позитивні аспекти зарубіжного досвіду, які доцільно використати в українських реаліях, а саме: 1) запровадження повноцінних інтернет-судів (досвід Китаю), які працюють повністю онлайн (від подання позову до винесення рішення), що особливо ефективно для розгляду справ, пов'язаних із цифровою економікою. Такий підхід, як вбачається, дозволить суттєво знизити адміністративне навантаження, скоротити строки розгляду справ і забезпечити правосуддя навіть у віддалених або небезпечних районах, що особливо актуальним є для України сьогодні; 2) створення умов для електронного подання документів (досвід США). Для України, яка вже має ЄСІТС, але використовує її неповноцінно, розширення функціоналу за зразком американських рішень може дати швидкий і практичний ефект; 3) використання досвіду Естонії, у якій судочинство є частиною єдиного цифрового простору, де суди можуть оперативно отримувати дані з реєстрів, баз даних та інших офіційних джерел; 4) впровадження інструментів розпізнавання мовлення, що замінить секретарів судових засідань під час тривалих слухань (наприклад, у США цей інструмент має точність 92 %, що забезпечує детальнішу й ефективнішу стенограму); 5) цікавим є досвід Китаю, де китайські юридичні школи мають спеціальності та програми «право + обчислювальна техніка».

9.3 метою вдосконалення правових та організаційних засад цифровізації судочинства запропоновано:

1) переглянути положення низки процесуальних кодексів України, зокрема Кримінального процесуального кодексу, Цивільного процесуального кодексу, Кодексу адміністративного судочинства тощо, які слід розширити такими положеннями: гарантування можливостей особам дистанційного доступу до правосуддя; визначення чітких підстав для відмови/дозволу участі в дистанційному режимі (зокрема, відеоконференції); спрощення технічних і правових бар'єрів для онлайн участі (особливо для адвокатів, сторін з віддалених регіонів або зон ведення бойових дій);

2) забезпечити адаптацію українського законодавства у сфері цифровізації судочинства до європейських стандартів, що відповідатиме стратегічному курсу України на євроінтеграцію та гармонізацію національного законодавства з законодавством ЄС;

3) створити умови для подальшого покращення Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, що має відбуватися як комплексний, поетапний процес, спрямований на створення ефективного, безпечного та сучасного цифрового середовища для здійснення правосуддя. Передусім важливо оновити архітектуру системи, використовуючи сучасні технологічні рішення, що дозволять забезпечити стабільну, масштабовану й інтегровану платформу;

4) розробити та прийняти Стратегію цифровізації судочинства в Україні, яка має охоплювати як інституційні, так і технологічні аспекти модернізації, базуватись на європейських стандартах, принципах верховенства права та враховувати реалії воєнного часу і післявоєнної відбудови;

5) вдосконалити кадрове забезпечення в контексті цифровізації судочинства, що має передбачати системну трансформацію підходів до підбору, навчання та

професійного розвитку працівників судової системи з урахуванням нових цифрових викликів і можливостей;

б) у контексті забезпечення кібербезпеки у сфері цифровізації судочинства слід приділити увагу модернізації інфраструктури, впровадженню сучасних засобів шифрування та багаторівневої аутентифікації доступу до електронних ресурсів судів. Окрему увагу варто також приділити безперервному моніторингу кіберзагроз і розвитку механізмів реагування на інциденти, що дозволить оперативно локалізувати й мінімізувати можливі збитки.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Калініченко Л. В. До проблеми визначення поняття принципів цифровізації судочинства. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 12. С. 569–571.
2. Калініченко Л. В. Поняття адміністративно-правового механізму реалізації цифровізації судочинства в Україні. *Право та державне управління*. 2022. № 3. С. 458–463.
3. Калініченко Л. В. Нормативно-правові засади реалізації цифровізації судочинства та місце серед них норм адміністративного права. *Держава та регіони*. Серія: Право. 2024. № 4. С. 428–432.
4. Калініченко Л. В. Поняття та значення цифровізації судочинства в Україні. *KELM*. 2024. № 5(65). С. 277–280 (Республіка Польща).
5. Калініченко Л. В. Суб'єкти реалізації адміністративно-правового механізму цифровізації судочинства. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 1. С. 821–823.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Калініченко Л. В. Сучасний стан цифровізації системи правосуддя в Україні. *Проблемні питання юридичної науки в контексті реформування правової системи України*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 19–20 жовт. 2022 р.). Київ: Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2022. С. 121–123.
7. Калініченко Л. В. До характеристики принципів цифровізації судочинства. *Пріоритетні напрями розвитку юридичної науки в умовах сьогодення*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 13–14 берез. 2023 р.). Київ: Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2023. С. 119–122.
8. Калініченко Л. В. Елементи адміністративно-правового механізму реалізації цифровізації судочинства в Україні. *Реформування українського законодавства: проблемні питання та шляхи їх вирішення*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 7–8 лют. 2024 р.). Київ: Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2024. С. 71–73.

АНОТАЦІЯ

Калініченко Л. В. Адміністративно-правовий механізм реалізації цифровізації судочинства в Україні. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». – Науково-дослідний інститут публічного права, Київ, 2025.

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та нове розв’язання наукового завдання, яке полягало в тому, щоб спираючись на аналіз наукових поглядів учених та норм чинного законодавства, з’ясувати сутність і розкрити особливості адміністративно-правового механізму реалізації цифровізації судочинства в Україні, та на основі узагальнення позитивного вітчизняного й зарубіжного досвіду окреслити напрями вдосконалення адміністративного законодавства, яке регулює суспільні відносини в досліджуваній сфері суспільного життя.

Надано оцінку сучасному стану цифровізації системи правосуддя в Україні. Окреслено принципи цифровізації судочинства. Визначено поняття та виокремлено елементи адміністративно-правового механізму реалізації цифровізації судочинства в Україні. Схарактеризовано нормативно-правові засади реалізації цифровізації судочинства та встановлено місце серед них норм адміністративного права. Проаналізовано систему суб’єктів реалізації адміністративно-правового механізму цифровізації судочинства. Встановлено адміністративно-правові інструменти реалізації цифровізації судочинства. Узагальнено зарубіжний досвід цифровізації судочинства та опрацьовано можливості його використання в Україні. З’ясовано шляхи вдосконалення правових та організаційних засад цифровізації судочинства.

Ключові слова: цифровізація, правосуддя, судочинство, адміністративно-правовий механізм, нормативно-правові засади, адміністративне право, суб’єкт, адміністративно-правові інструменти

SUMMARY

Kalinichenko L.V. Administrative and legal mechanism for implementing the digitalization of judicial proceedings in Ukraine. — *Qualification scientific work in the form of a manuscript.*

Dissertation for the degree of Candidate of Legal Sciences in the specialty 12.00.07 «Administrative law and process; financial law; information law». – Scientific Institute of Public Law, Kyiv, 2025.

The dissertation presents a theoretical generalization and a new solution to the scientific task, which was to clarify the essence and reveal the features of the administrative and legal mechanism for implementing the digitalization of judicial proceedings in Ukraine, based on the analysis of the scientific views of scientists and the norms of current legislation, and, based on the generalization of positive domestic and foreign experience, outline the directions for improving administrative legislation that regulates social relations in the studied sphere of public life.

The current state of the digitalization of the justice system in Ukraine is assessed. The concept is improved and the significance of the digitalization of judicial proceedings in

Ukraine is revealed. The principles of digitalization of judicial proceedings are outlined. The concept is defined and the elements of the administrative and legal mechanism for implementing the digitalization of judicial proceedings in Ukraine are highlighted. The normative and legal principles for implementing the digitalization of judicial proceedings are characterized and the place of administrative law norms among them is established. The system of subjects for implementing the administrative and legal mechanism for digitalizing judicial proceedings is highlighted. The administrative and legal instruments for implementing the digitalization of judicial proceedings are outlined. The foreign experience of digitalizing judicial proceedings is summarized and the possibilities of its use in Ukraine are worked out. The ways of improving the legal and organizational principles of digitalizing judicial proceedings are clarified.

Keywords: digitalization, justice, judicial proceedings, administrative and legal mechanism, regulatory and legal principles, administrative law, subject, administrative and legal instruments